

twentieth – the beginning of the twenty first centuries in the regional context, defined thematic, genre, instrumental, rhythmic and stylistic features. The author investigated the interpenetration of stylistic features of folk songs in the regions of Ukraine.

Key words: *song, folk, region.*

УДК 011(477)

Г. М. Швецова-Водка

УНІВЕРСАЛЬНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ ПОКАЖЧИКИ ТЕКСТОВИХ НЕПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ЯК СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОГО БІБЛОГРАФІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

У статті розглянуто систему універсальних ретроспективних показників текстових неперіодичних видань, що є підсистемою українського бібліографічного репертуару. Охарактеризовано видання найбільших бібліотек України: Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України, Книжкової палати України; бібліографічні показники, підготовлені як колективами цих установ, так і видатними українськими бібліографами Я. П. Запаско і Я. Д. Ісаєвичем, С. Й. і С. С. Петровими.

Ключові слова: *український бібліографічний репертуар, ретроспективна національна бібліографія України, універсальні ретроспективні показники текстових неперіодичних видань.*

Одним з найважливіших завдань української бібліографії нашого часу є створення українського бібліографічного репертуару – повного зводу видавничої продукції України за всі часи її існування. Цю проблему неодноразово піднімали прогресивні представники української інтелігенції, але тільки з набуттям Україною незалежності вона постала як найактуальніше завдання сучасності.

Теоретичні та методичні аспекти створення українського бібліографічного репертуару розглядалися в багатьох публікаціях вітчизняних авторів. Найґрунтовнішими з них є статті завідувача відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського В. Ю. Омельчука [4; 5; 6]. Сучасні підходи до створення універсальних ретроспективних бібліографічних показників і баз даних висвітлює К. Лобузін [3]. З практичним досвідом опрацювання бібліографічних матеріалів і підготовки видання «Книга в Україні. 1861–1917» знайомить у своїх статтях І. Лиханова [1; 2]. Однак досі немає узагальненого огляду і характеристики виданих останнім часом бібліографічних посібників, що є складовими українського бібліографічного репертуару. Частково заповнити цю прогалину має стаття, що пропонується. Вона присвячується розгляду системи універсальних ретроспективних показників текстових неперіодичних видань, або, як їх традиційно називають, книг та брошур, що є підсистемою українського бібліографічного репертуару.

Особливим напрямом української ретроспективної національної бібліографії є облік україномовних видань, незалежно від місця їх опублікування.

З 1992 року головним ініціатором роботи в галузі ретроспективної національної бібліографії в Україні стала Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

НАН України. Її фахівцями запропоновано та здійснено програму підготовки бібліографічного дослідження «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1798–1923» як першого етапу реалізації державного проекту створення національної бібліографії України.

Видання було розпочате у 1996 році, спочатку під загальною назвою «Україномовна книга, 1798–1916», потім воно отримало назву «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1798–1916». Вийшло 4 випуски цього бібліографічного покажчика, після чого було вирішено продовжити облік за 1917–1923 рр. у 5-му випуску. Отже, загалом вийшло 5 випусків (з них останній у 2-х частинах). По закінченні цього видання покажчик був перевиданий під назвою «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1923» у новому поліграфічному оформленні у 3-х томах.

Ці покажчики обліковують книги українською мовою громадянського друку (а також збірники, в яких є окремі твори українською мовою) без територіальних обмежень. Не відображені книги, друковані кирилицею; ті, що обсягом менше чотирьох сторінок; листівки, вирізки; ілюстративні, нотні, картографічні видання; реклами, проспекти тощо. Включено книги іншими мовами, якщо вони мають розділи або окремі твори українською мовою.

Бібліографічний опис у цих покажчиках найбільш повний. В примітках розкривається зміст збірників, альманахів. Якщо проводилося дослідження з метою встановлення авторства, місця і року видання – в примітках дається посилання на джерела. Якщо видання знаходяться в конвюлоті, то кожне з них описується окремо. В примітках подається зміст збірників. Після опису вказується шифр зберігання в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Бібліографічне групування записів – хронологічне, за роками видання. В межах року записи розташовані за алфавітом авторів і назв. Довідковий апарат посібника містить: іменний покажчик (який відображає всі прізвища, що є в тексті бібліографічних описів); покажчик назв; предметно-систематичний покажчик (за алфавітом предметних рубрик); покажчик місць видання; покажчик друкарень, видавців і видавничих організацій.

Продовженням роботи над україномовними виданнями в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського є «Зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923» та «Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923», в яких міститься інформація про україномовні видання, що вийшли друком в Україні та світі, наведено дані про їх наявність у фондах вітчизняних та зарубіжних бібліотек. Підготовлений електронний ресурс «Міжнародний зведений каталог-репертуар україномовної книги 1798–1923 рр.» – найповніший інформаційний ресурс, якій налічує понад 25 тис. бібліографічних описів україномовних видань, виданих у 30 країнах світу.

Національна парламентська бібліотека України виступила з ініціативою створення «Друкованого зведеного каталогу (ДЗК) української книги у фондах бібліотек та музеїв системи Міністерства культури України (1574–1923 рр.)». Однак на першому етапі роботи над українським бібліографічним репертуаром у 90-ті роки ХХ ст. виявилось більш зручним складання бібліографічних покажчиків про документи, наявні у фондах кожної конкретної бібліотеки. Такими стали перші видання цього напрямку, підготовлені Національною парламентською бібліотекою України, а також Одеською національною науковою бібліотекою, Харківською державною науковою бібліотекою імені В. Г. Короленка та іншими бібліотеками та музеями.

Роботу, розпочату Національною парламентською бібліотекою України, підсумовує «Друкований зведений каталог україномовної книги державних бібліотек та музеїв України, 1798–1923» (ДЗК) (у п'яти випусках, 1999–2015). Методика бібліографування в ДЗК близька до тієї, що застосовувалася в попередніх виданнях покажчиків, що відображали фонди Національної парламентської бібліотеки України. Відображено неперіодичні текстові видання (книги та брошури), видані українською мовою (друковані гражданським шрифтом), а також писані так звані «язичієм», незалежно від місця видання. З наведеного обсягу не обліковувалися певні види видань: відривні календарі, листівки, тарифи, реклами та ін. Відображено також видання, що містять окремі твори українською мовою поряд із творами іншими мовами.

Бібліографічний опис видань здійснювався *de visu*. Позитивною якістю посібника є розкриття псевдонімів і криптонімів не тільки авторів, але й інших осіб, що брали участь у виданні книжок, а також доповнення чи розкриття їхніх ініціалів. У примітках розкривався зміст збірників та інші відомості щодо видання загалом чи окремих його елементів. Після опису подано сигли установ, де зберігаються примірники кожного видання. Всі бібліографічні записи мають спільну нумерацію.

Групування записів в основній частині посібника хронологічне, розташування в межах року алфавітне. Для пошуку описів видань, що цікавлять дослідників, можна використовувати детально розроблені допоміжні покажчики. Іменний покажчик дає алфавітний перелік усіх прізвищ авторів, як справжніх, так і псевдонімів чи криптонімів. Крім авторів текстів указано прізвища укладачів, перекладачів, редакторів, художників, авторів музики, а також прізвища осіб, яким присвячено зміст видань, тобто «персоналій», чи яких портрети вміщено у виданні. У всіх подібних випадках (крім авторства) роль особи вказано в дужках після прізвища і номера запису, до якого дається посилання.

Пошук видань за змістом можливий за допомогою систематичного покажчика, в основу якого покладено схему УДК, перетворену у відповідні предметні рубрики. Покажчик назв творів відображає не тільки назви видань, але й назви творів, опублікованих у збірниках, що значно розширює пошукові можливості цього бібліографічного посібника. Покажчики місць видання творів друку, друкарень, видавничих організацій та установ, видавців і видавництв стануть у пригоді дослідникам історії української книжкової справи.

Функції допоміжного покажчика виконує й «Список сиглів і повних назв бібліотек та музеїв-учасників», оскільки в ньому містяться посилання на номери бібліографічних описів видань, що зберігаються у відповідній установі.

Охарактеризовані універсальні ретроспективні покажчики дають уявлення про те, як складаються посібники бібліотечно-каталожного типу, тобто такі, що відображають фонд певної бібліотеки чи декількох установ.

Особливий шлях обрала Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України, яка почала видавати «Репертуар української книги, 1798–1916: Матеріали до бібліографії», що є відтворенням у друкованому вигляді картотеки українського бібліографічного репертуару, створеної у 1945–1948 рр. академічними бібліотеками Києва і Львова під керівництвом Юрія Меженка. У картотеці було відображено видання українською мовою, виявлені бібліографами на підставі вивчення найрізноманітніших джерел, як друкованих, так і рукописних, а також каталогів і картотек різних бібліотек.

Упорядники сучасного видання використовували записи з карток із збереженням вжитого правопису. Дублетні описи зведені до одного, із зазначенням джерел.

Розв'язано, де це було можливо, псевдоніми і криптоніми; подано примітки до окремих позицій. До кожного опису вказується джерело, звідки він був запозичений, або декілька джерел. Ці позначки даються у скороченому вигляді, а наприкінці тому подано «Список скорочень джерел», де вони розшифровуються.

Бібліографічне групування хронологічне (за роками видань); розташування записів усередині років алфавітне (за прізвищами авторів і назвами). Якщо псевдонім розкритий, то опис здійснено під справжнім прізвищем. Усі записи мають спільну нумерацію.

Упорядниками складено допоміжні покажчики: іменний і алфавітний покажчик місць видань. У першому подано як справжні прізвища авторів, так і посилання до них від псевдонімів і криптонімів, а також нерозв'язані псевдоніми та криптоніми. У другому, поряд з назвами місць видання, є рубрики: «Без місця видання» та «Без року і місця видання», а також відсилки від неприйнятих географічних назв до вживаних.

В окремому розділі упорядниками подаються примітки до бібліографічних описів (за №№ записів). Тут вказано на певні виправлення, зроблені упорядниками на підставі вивчення джерел, крім картотеки; на відмінності між даними про одне й те ж видання з різних джерел картотеки; припущення, що до них вдаються упорядники і т.і. Але треба зазначити, що безпосередньо з виданнями описи не звірялися, тільки з каталогом ЛННБ імені В. Стефаніка НАН України.

Особливу цінність для української ретроспективної національної бібліографії становлять універсальні ретроспективні покажчики, які подають відомості про книги, видані в Україні. Початок роботи в галузі українського бібліографічного репертуару відноситься до першої половини ХІХ ст. (це широко відомі бібліографічні праці М. Ф. Комарова та І. О. Левицького та інших українських бібліографів), але найбільшу довідкову цінність мають покажчики, що вийшли у другій половині ХХ ст. та на початку ХХІ ст.

Відомі дослідники стародрукованої української книги Яким Прохорович Запаско і Ярослав Дмитрович Ісаєвич склали бібліографічний покажчик «Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків, виданих на Україні» – за 1574–1800 рр. Книга 1 цього покажчика подає відомості про видання 1574–1700 рр.; частина 1 книги 2-ої – про видання 1701–1764 рр., частина 2 книги 2-ої – про видання 1765–1800 рр. Цей бібліографічний покажчик виданий у Львові в 1981–1984 рр. Він відображає стародруки, надруковані на території сучасної України кириличним, гражданським та латинським шрифтами, старослов'янською, латинською, українською, російською, польською та німецькою мовами, які дійшли до наших днів або наявність яких підтверджується надійними джерелами (документацією друкарень, листуванням авторів і видавців, посиланнями в стародруках тощо). Виявлено стародруки з фондів 38 бібліотек, музеїв та архівів колишнього СРСР та Польщі. В описах перелічуються книгозбірні (їх скорочені позначення), примірниками яких користувалися укладачі покажчика. Стародруки, описані на підставі бібліографічних джерел, відзначено зірочкою перед початком опису. Двома зірочками позначено стародруки, про які відомо лише з архівних документів або з інших надійних джерел.

Бібліографічний опис видань відповідає сучасним правилам, але має відмінності, обумовлені специфікою старовинної книги. Вказується формат видання, кількість рядків на сторінці, особливості поліграфічного виконання та художнього оформлення. Коротка анотація повідомляє про зміст видання, його історію, структуру, зв'язок з іншими виданнями тощо. Наприкінці даються посилання на джерела (бібліографічні посібники чи наукові монографії та статті), у яких згадується описане видання. В окремих випадках відзначається наявність автографів на примірниках, їх походження

та інші індивідуальні особливості. Всі бібліографічні записи пронумеровані (у кн. 1 – №№ 1 – 762, у першій частині кн. 2 – №№ 763 – 2358, у другій частині кн. 2 – №№ 2359–4137).

Групування бібліографічних записів хронологічне, розташування всередині кожного року алфавітне. Окремо дається перелік стародруків, що не мають вказівки на рік видання.

Допоміжні покажчики, подані наприкінці першої та другої книги, забезпечують багатоаспектне відображення стародруків: за алфавітом авторів і назв, за друкарнями, за тематикою. Подано також покажчик граверів та іменний покажчик (що відображає прізвища, імена, криптоніми авторів і усіх осіб, згадуваних у назвах та описах книг).

Видання багато ілюстроване репродукціями титульних або початкових сторінок, гравюр із стародруків.

Хронологічне продовження бібліографічного обліку видань, що вийшли в Україні, забезпечує бібліографічний покажчик Степана Йосиповича Петрова «Книги громадянського друку, видані на Україні, XVIII – перша половина XIX ст.: Каталог». Цей покажчик був виданий у Харкові Книжковою палатою України в 1971 р. Він обліковує видання, що вийшли з початку друкування книг громадянським шрифтом в Україні до 1860 р., російською та українською мовами. Відображено неперіодичні та продовжувані видання, які за обсягом є книгами, брошурами чи аркушітками, а також окремі періодичні видання – журнали та збірники.

Основна частина видань, відображених у каталозі, переглянута і описана *de visu*. Бібліографічні описи видань, які не вдалося розшукати в бібліотеках, подаються з посиланнями на бібліографічні або архівні джерела, у яких знайдено відомості про них. Крім того, в каталозі подано аналітичні описи частин видань, якщо вони є доповненням до книги чи творами іншого автора, або становлять частину збірника, що мають свій титульний аркуш, окрему пагінацію або надруковані на нумерованих сторінках і можуть бути прийняті за окреме видання.

Бібліографічна характеристика видань у каталозі – це бібліографічний опис за правилами, що діяли під час створення каталогу. Першим елементом запису є прізвище автора або криптонім, якщо він не розшифрований. Коли автора книги на титульному аркуші не позначено і його встановлено з тексту книги або з достовірних бібліографічних, літературних чи архівних джерел, книга описується за прізвищем автора, яке береться в прямі дужки. В такі ж дужки беруться всі інші елементи бібліографічного опису – видавці, перекладачі, кількість нумерованих сторінок та інші дані, якщо вони виявлені укладачем поза книгою. Кількісна характеристика видання включає вказівку на формат у долях паперового аркуша.

Продовжувані та періодичні видання описано у зведених описах. Зміст збірників розписується по сторінках. В окремих випадках дається коротка анотація, що характеризує походження видання, його цензурну історію тощо. Крім того, в скороченому вигляді подаються посилання до джерел, у яких є відомості про зазначене видання (повний бібліографічний опис використаних джерел подається в довідковому апараті каталогу). Опис кожного окремого видання має порядковий номер (всього 1997).

Бібліографічне групування записів у каталозі алфавітне, за прізвищами авторів та (або) назвами творів. Повторні видання розташовуються у хронологічній послідовності.

Допоміжний іменний покажчик відображає прізвища перекладачів, видавців та інші імена, що згадуються в каталозі (крім авторів), у т.ч. криптоніми та псевдоніми з посиланнями до справжнього прізвища, якщо вони розшифровані. Систематичний покажчик допоможе розшукати видання за їх змістом (але перелік рубрик складений

без використання будь-яких таблиць класифікації, тому потребує особливої уваги). Хронологічний показник наочно демонструє кількість видань, що вийшли у певні роки (тут дається не тільки посилання до № запису, а й перші слова з опису видання). «Показник міст та друкарень» відсилає до №№ описів видань, надрукованих у тому чи іншому місті, у певній друкарні.

Пізніше Степан Йосипович Петров продовжив свою роботу і склав картотеку видавничої продукції України 1861—1917 рр. Завершив цю працю і підготував її до друку син бібліографа – Сергій Степанович Петров. У 1996 році Міжнародним фондом «Відродження» було видано перший випуск показника С. Й. і С. С. Петрових «Книга в Україні. Друга половина XIX – початок XX ст. (1861–1917)». У цьому випуску відображено видання, описи яких починаються з букви «А» (бібліографічне групування в посібнику алфавітне). З 1999 року продовження показника почала видавати Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Відділ національної бібліографії Бібліотеки здійснив бібліографічну редакцію показника, який, починаючи з другого випуску, виходив під назвою «Книга в Україні, 1861–1917: матеріали до репертуару української книги».

Видання «Книга в Україні. 1861–1917» планувалося спочатку як публікація картотеки С. Й. Петрова, але з часом вийшло за означені рамки. У процесі роботи з'ясувалося, що картотека потребує доповнень, адже, як відомо, з певних причин до неї не було включено багато видань, вилучених із загального обігу, релігійну літературу тощо. Недостатньо повно в картотечі представлені й україномовні видання. Тому з метою зробити показник максимально повним колективом відділу національної бібліографії НБУВ була проведена науково-пошукова робота з виявлення, аналізу та опрацювання різних бібліографічних джерел, включаючи бібліографічні ресурси Інтернету, котрі містять видання українською та російською мовами, видані протягом 1861–1917 рр. в державних кордонах сучасної України [1].

У показнику «Книга в Україні. 1861–1917» відображено величезний масив видань універсального змісту, у тому числі книги та брошури, окремі видання і відбитки публікацій з періодичних та продовжуваних видань, продовжувані видання («записки», огляди, переписи, «труди» тощо).

Бібліографічний опис видань здійснено за сучасними стандартами, за прізвищем автора. Якщо видання вийшло під псевдонімом чи криптонімом, по можливості встановлюється справжнє прізвище автора, а від псевдоніма чи криптоніма дається посилання до прізвища. Опис такого видання здійснюється за прізвищем, а псевдонім чи криптонім вказують у відомостях про автора. Якщо прізвище автора не встановлено, опис робиться під псевдонімом чи криптонімом. За необхідності назва видання супроводжується короткою пояснювальною анотацією. Зміст збірників розкривається в примітках. У прямих дужках подаються елементи опису, які встановлені укладачами бібліографічного посібника. Всі бібліографічні записи мають суцільну нумерацію. Бібліографічне групування записів алфавітне, за алфавітом авторів і назв.

Упродовж 1999–2016 років вийшло 19 випусків бібліографічного показника «Книга в Україні. 1861–1917» (за літерами «А» – «Я»), що містять понад 80 тис. бібліографічних описів видань. Доповнення та уточнення, виявлені у процесі роботи, будуть включені до окремих додаткових випусків показника по завершенні видання. Електронна версія показника подана на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у рубриці «Науково-дослідна діяльність», підрубриці «Наукові видання і каталоги відділу національної бібліографії». Одночасно з друкованим виданням показника «Книга в Україні. 1861–1917» створюється однойменна база даних.

Книжкова палата України зробила свій внесок у ретроспективну національну бібліографію України, випустивши оригінальний за задумом і змістом бібліографічний покажчик «Спецфонд Книжкової палати України (1917–1921 рр.)», який відображає видання, що знаходилися у фонді, створеному з видань, заборонених радянською цензурою до зберігання та використання в бібліотеках. Крім друкованої продукції українською та російською мовами, що побачила світ на терені УСРР, у складі фонду є видання Західної України та українського емігрантського руху, а також усі видання, що потрапили до категорії «заборонених».

Обсяг покажчика – 5990 записів, у тому числі обліковано не тільки книги та брошури, а й періодичні та продовжувані видання, і аркушівки – неперіодичні видання обсягом до 4 с.

Бібліографічна характеристика описаних видань подається у вигляді бібліографічних описів. Бібліографічний опис здійснено за сучасними правилами, але із збереженням правопису, застосованого у виданні. Прізвища авторів, навпаки, переведено в єдину, сучасну форму написання. Твори, видані під псевдонімами і криптонімами, описані під справжнім прізвищем автора, якщо укладачам вдалося його встановити. Значна увага приділялася встановленню вихідних даних видань: року та місця видання, видавництва і друкарні, аж до встановлення їхньої адреси.

У деяких записах «Спецфонду...» застосовано анотації довідкового характеру, покликані уточнити зміст видання (наприклад, у № 2439 назва видання: «Історія повстання листопаду – грудня 1918 року», а в анотації сказано: «Передумови збройного виступу проти Гетьмана Скоропадського»). Зазвичай, в покажчиках такого типу анотування не передбачається, оскільки потребує значних витрат часу і затримує підготовку покажчика, але наявність анотацій підвищує цінність наданої інформації.

Основна, описова частина бібліографічного посібника доповнюється допоміжними покажчиками, які є результатом значної аналітико-синтетичної переробки інформації, що міститься в бібліографічних записах і тому дають можливість зробити деякі узагальнення, а також забезпечують пошук потрібних споживачеві видань за різними ознаками: авторства, змісту, вихідними даними тощо.

Набір допоміжних покажчиків є традиційним: іменний, покажчик назв, систематичний, покажчик місць видання, покажчик друкарень і видавництв.

Іменний покажчик відображає всі прізвища, а також криптоніми, що згадуються в бібліографічних записах: авторів, редакторів, перекладачів, авторів передмов, укладачів, художників і осіб, яким присвячено зміст творів. Роль у виданні тієї чи іншої особи (крім автора) пояснюється в круглих дужках після номеру запису, до якого дається посилання, зокрема: (уклад.), (ред.), (передм.), (худож.) тощо. Номер запису, що позначає персоналію, просто береться в круглі дужки, як це прийнято в багатьох інших іменних покажчиках.

«Покажчик назв творів друку» відображає назви всіх творів, як тих, що описані під назвою, так і тих, що описані під прізвищем автора. «Систематичний покажчик» побудований за Універсальною десятиковою класифікацією, подано основні розділи і підрозділи УДК, у деяких з них виділено тематичні рубрики. «Покажчик місць видання творів друку» побудований за алфавітом назв міст і населених пунктів. «Покажчик друкарень, видавництв, видавничих товариств та організацій, видавців» систематизовано за розділами «Друкарні», «Видавництва», «Видавничі товариства та організації», «Видавці». Місцезнаходження установи вказується в прямих дужках після її назви, якщо за назвою установи його не можна встановити. Цікаво, що для окремих друкарень вказується навіть точна адреса, що дозволяє диференціювати друкарні, однакові за назвою. Цей покажчик спрямований на допомогу дослідникам, що

вивчають діяльність окремих видавництв та друкарень. При наявності окремого покажчика місць видання така побудова даного покажчика здається найбільш доцільною.

Наступне видання – видавничий проект Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939» – передбачає створення повного бібліографічного покажчика української книги, що вийшла в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції за 1914–1939 рр. Територіально покажчик охоплює сучасні західні області України – Львівську, Тернопільську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Закарпатську, Волинську, окремі етнічні українські території Польщі (Лемківщина, Підляшшя, Холмщина), еміграційні центри українського видавничого руху – Відень, Берлін, Прагу, Подебради, Торонто, Вінніпег, Нью-Йорк та ін. Протягом 2010–2015 рр. вийшло 3 томи цього покажчика, що охоплюють видання 1914–1925 рр.

Деякі інші підходи застосовуються в бібліографічних покажчиках, обмежених видавничими рамками (тобто по суті ретроспективних видавничих бібліографічних посібниках). Прикладом можуть слугувати покажчики, що відображають видання «Просвіт» Галичини та Наддніпрянської України, підготовлені С. Л. Зворським і видані за підтримки Національної парламентської бібліотеки України в 1996–1999 рр. У цих покажчиках подаються відомості про неперіодичні книжкові та аркушеві видання львівської «Просвіти», що вийшли друком у 1868–1939 рр., та «Просвіт» Наддніпрянської України (Катеринославської, Київської, Подільської, Полтавської, Таврійської, Харківської, Херсонської, Чернігівської губерній) 1906–1922 рр.

Бібліографічний опис здійснено за сучасними правилами, але із збереженням усіх мовних чи шрифтових особливостей видань. Частина бібліографічних відомостей, відсутніх у виданнях, встановлена упорядником на підставі архівних матеріалів та інших додаткових джерел.

Описи багатьох видань супроводжуються примітками про історію видання, особливості його оформлення тощо. У деяких випадках такі відомості подаються у вигляді анотації, де характеризується також структура і зміст видання. Крім того, даються описи рецензій на видання, опубліковані в тогочасних журналах і газетах.

Детально розроблено допоміжні покажчики: іменний, систематичний, географічний, серійних видань, друкарень.

У контексті реалізації основних напрямів серії «Національна бібліографія» відділ національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського працює над проектом наукової спадщини Національної академії наук України, зокрема, вийшли друком «Видання Секції суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України, 1998–2003» (Київ, 2003) і «Видання Секції суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України, 2003–2008» (Київ, 2008). Ці покажчики містять бібліографічні описи монографій, брошур, збірників наукових праць, навчальних посібників, довідкових видань, словників, бібліографічних покажчиків, авторефератів дисертацій, підготовлених і виданих установами Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України у 2003–2008 рр.

Отже, з початку 90-х років ХХ ст. майже кожна велика бібліотека України планує і видає універсальні ретроспективні покажчики видань, наявних у її фондах. Проте організація ретроспективної національної бібліографії України потребує координації та кооперування зусиль багатьох учасників; застосування різних шляхів пошуку відомостей про документи; наукової розробки актуальних методичних і технологічних питань створення посібників ретроспективної національної бібліографії, затвердження правил та угод.

Робота в галузі ретроспективної національної бібліографії України останнім часом ведеться дуже інтенсивно, постійно з'являються нові бібліографічні посібники, друковані бібліографічні видання мають електронні аналоги, а також створюються спеціалізовані бази даних. Охарактеризовані універсальні ретроспективні бібліографічні покажчики текстових неперіодичних видань у майбутньому допоможуть скласти повний український бібліографічний репертуар. Окремого розгляду потребує стан видання універсальних ретроспективних покажчиків нетекстових видань (образотворчих, нотних, картографічних) та серіальних видань (періодичних і продовжуваних).

Список використаної літератури

1. Лиханова І. Бібліографічний покажчик «Книга в Україні. 1861–1917»: питання створення і використання / І. Лиханова // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2015. – Вип. 42. – С. 264–272 ; Lykhanova I. Bibliohrafichnyi pokazhchuk «Knyha v Ukraini. 1861–1917»: pytannia stvorennia i vykorystannia / I. Lykhanova // Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – Kyiv, 2015. – Vyp. 42. – S. 264–272

2. Лиханова І. Внесок С. Й. Петрова у створення українського бібліографічного репертуару / І. Лиханова // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – Вип. 28. – С. 565–574 ; Lykhanova I. Vnesok S. Y. Petrova u stvorennia ukrainskoho bibliohrafichnoho repertuaru / I. Lykhanova // Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – Kyiv, 2010. – Vyp. 28. – S. 565–574

3. Лобузін К. Інформаційні технології створення національних бібліографічних ресурсів / К. Лобузін // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 1. – С. 9–14 ; Lobuzina K. Informatsiini tekhnolohii stvorennia natsionalnykh bibliohrafichnykh resursiv / K. Lobuzina // Bibliotечnyi visnyk. – 2013. – № 1. – S. 9–14

4. Омельчук В. Національна бібліографія України – пріоритетний напрям наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / В. Омельчук, Д. Устиновський // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 2. – С. 3–10 ; Omelchuk V. Natsionalna bibliohrafiia Ukrainy – priorytetnyi napriam naukovoї diialnosti Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho / V. Omelchuk, D. Ustynovskiy // Bibliotечnyi visnyk. – 2011. – № 2. – S. 3–10

5. Омельчук В. Проблеми створення реєстру національної бібліографії України / В. Омельчук, Л. Новосолова // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 31–33 ; Omelchuk V. Problemy stvorennia reiestru natsionalnoi bibliohrafii Ukrainy / V. Omelchuk, L. Novosolova // Bibliotечnyi visnyk. – 2006. – № 6. – S. 31–33

6. Омельчук В. Е. Национальная библиография Украины / В. Е. Омельчук // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – Киев, 2000. – Вып. 1. – С. 186–195 ; Omelchuk V. E. Natsyonalnaia byblyohrafiya Ukrainy / V. E. Omelchuk // Byblyoteky natsyonalnykh akademyi nauk: problemy funktsyonyrovaniya, tendentsyy razvytya. – Kyev, 2000. – Vyp. 1. – S. 186–195

Стаття надійшла до редакції 17.10.2016

H. Shvetsova-Vodka

UNIVERSAL RETROSPECTIVE INDEXES OF TEXTUAL NON-PERIODICAL EDITIONS AS A CONSTITUENT PART OF UKRAINIAN BIBLIOGRAPHIC REPERTOIRE

One of the major tasks of the ukrainian bibliography is the creation of the ukrainian bibliographic repertoire – the complete summary of publishing products of Ukraine. The

theoretical and methodical aspects of creation of the ukrainian bibliographic repertoire were examined in many publications of domestic authors, in particular by V. Y. Omelchuk, K. Lobuzina, I. Lychanova. However, until now there is no the generalized review and description of the given out lately bibliographic manuals which are the constituents of the ukrainian bibliographic repertoire. The article which is offered is dedicated to consideration of the system of universal retrospective indexes of textual non-periodical editions which are the subsystem of the Ukrainian bibliographic repertoire.

Editions of the greatest libraries of Ukraine are described. There are bibliographic indexes, geared-up by the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi, National Parliamentary Library of Ukraine, Lviv National Scientific Library named after V. Stefanyk, the Book Chamber of Ukraine; both the collectives of these establishments and prominent by individual Ukrainian bibliographers.

The specialists of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi offered and carried out the program of preparation of bibliographic research “Ukrainian-language book in the funds of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi, 1798–1923” as the first phase of the state’s project implementation of national bibliography of Ukraine. The National Parliamentary Library of Ukraine came forward with the initiative of creation of the “Printed erected catalogue of the Ukrainian book in the funds of libraries and museums of the system of Ministry of culture of Ukraine (1574–1923)”. The special way was chosen by the Lviv National Scientific Library named after V. Stefanyk, which gave out “Repertoire of the Ukrainian book, 1798–1916: Materials to bibliography”, which is recreation in the printed type of card index of the Ukrainian bibliographic repertoire, created in 1945–1948 by the academic libraries of Kyiv and Lviv under the direction of Yuriy Mezhenko.

Every bibliographic manual is described by such parameters: types of documents which are taken into account, chronologic scopes, method of bibliographic description and its features, methods of the bibliographic grouping and location of bibliographic records in divisions, composition of certificate of manual.

It is educed that account of Ukrainian-language editions for the period of 1798 – 1923 carried out with most plenitude. The account of editions which went out in Ukraine in different languages is provided for the period from 1574 to 1917. Most bibliographic manuals are presented both in the printed version and in electronic analogue in the sites of libraries.

However, organization of retrospective national bibliography of Ukraine needs co-ordination and co-operation of efforts of many participants; application of different ways of search of information about documents; scientific development of pressing methodical and technological questions of creation of manuals of retrospective national bibliography.

Key words: *the Ukrainian bibliographic repertoire, retrospective national bibliography of Ukraine, universal retrospective bibliographic indexes of textual non-periodical editions.*